

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента
Сяської Інни Олексіївни
на дисертаційну роботу Душечкіної Наталії Юріївни
„Формування екологічного світогляду студентів економічних
спеціальностей у вищих навчальних закладах”,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання**

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток українського суспільства детермінував процеси розбудови національної системи освіти і виховання студентської молоді, підготовки її до свідомого пошуку власного місця у суспільстві, визначення сутності у сучасному і в майбутньому кроків у здобутті професії, тим самим актуалізував проблеми екологічної освіти підростаючого покоління як важливого фактора стабільного і екологічно безпечного розвитку держави у ХХІ столітті. Одним з пріоритетних напрямів, визнаних вітчизняною і світовою педагогічною спільнотою, є екологізація змісту підготовки майбутніх фахівців, що має забезпечити формування екологічного світогляду студентської молоді, як наслідок – формування інтелектуально розвиненої й екологічно грамотної та духовно збагаченої особистості.

Ефективність сучасного освітньо-виховного процесу має суттєве значення у забезпеченні соціально-політичної та екологічної стабільності і як результат – національної безпеки держави. З огляду на це, виконане Душечкіною Наталією Юріївною дисертаційне дослідження „Формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах” є незаперечно актуальним і своєчасним. Слід зазначити, що здобувачка досить аргументовано і логічно довела необхідність здійснення ефективної екологічної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах відповідно до сучасних соціально-економічних умов в державі.

Важливо, що автор робить акцент на необхідності формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей як провідної мети системи екологічної освіти у відповідних вищих навчальних закладах, що

УДПУ імені Павла Тичини
Вхідний № 222
"19" 02 2006 р.

дасть змогу підготувати їх до майбутньої професійної діяльності та сформувати здатність використовувати здобуті екологічні знання, вміння, навички для розв'язання екологічних проблем.

Актуальність проблеми дослідження посилюється взаємообумовленістю економічної й екологічної кризи сучасності, тому формування нового типу екологічного світогляду є необхідною умовою гармонізації відносин природи й суспільства, що досить аргументовано доведено дисертанткою у вступі до роботи, де також послідовно визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, гіпотезу та методи дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Як засвідчують структура та зміст дисертаційної дослідження Душечкіної Наталії Юріївни, воно охоплює цілісний процес науково-дослідної роботи, який включає всі її стадії: від ідеї, розробки теоретичних засад проблеми до широкого впровадження результатів у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів. Рецензована робота складається зі вступу, трьох розділів – теоретичного, діагностичного та експериментального, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, який складає 266 найменувань та 12 додатків.

На наш погляд, дисертантка здійснила досить вдалу, до того ж науково коректну, спробу аналізу проблеми в соціально-філософському та психолого-педагогічному контекстах. Завдяки цьому здобувачці вдалось розкрити й охарактеризувати методологічні основи та уточнити педагогічну сутність базових понять дослідження „екологічний світогляд студентів економічних спеціальностей”, „формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів”, визначити мету і завдання інтеграції економічних і екологічних знань у процесі підготовки студентів економічних спеціальностей шляхом поєднання аудиторної та позааудиторної навчально-виховної роботи.

Автором коректно визначено та детально обґрунтовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, практично-діяльнісний),

показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей.

Безперечну практичну цінність має розроблений дисертанткою діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості екологічного світогляду студентів (авторські опитувальники „Екологічні уявлення” та „Самооцінка ставлення до природи”, анкети для виявлення рівня екологічних знань і мотивацій студентів та анкета „Стратегії взаємодії з природою”).

Позитивно слід оцінити здобуті результати констатувального етапу експерименту, його організацію та проведення, що дало змогу автору зробити висновок про недостатній базовий рівень сформованості екологічного світогляду студентів, який безпосередньо залежить від якості знань і сформованих екологічних переконань та практики підготовки майбутніх фахівців до екологоорієнтованої професійної діяльності.

Безперечну практичну цінність мають розроблені дисертанткою та впроваджені у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів: виховні заходи природоохоронного змісту; удосконалені програми дисциплін „Менеджмент”, „Економіка підприємства”, „Регіональна економіка”; спецкурс „Основи екології та економіки природокористування”; методичні рекомендації щодо організації позааудиторної роботи екологоорієнтованого спрямування. Аналіз змісту роботи переконує, що реалізація розроблених здобувачкою форм і методів і засобів екологічної освіти і виховання студентів у наступності й логічній єдності з педагогічними умовами їх реалізації у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу підтверджує їх ефективність.

Достовірність та наукова новизна здобутих результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Цінність будь-якої дисертації визначається науковою новизною дослідження. Автор зазначає, що вперше нею теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах (насичення змісту економічних дисциплін екологічним матеріалом з метою формування

складників екологічного світогляду; системна мотивація студентів-економістів на оволодіння екологічними цінностями для практичного застосування екологічних знань, умінь і навичок з охорони, збереження та відтворення природних ресурсів; активізація позааудиторної виховної роботи екологоорієнтованого спрямування з метою набуття досвіду взаємодії з природним середовищем).

Вірогідність результатів і висновків проведеного дослідження забезпечена методологічною і теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень; опорою на використанням фундаментальних психолого-педагогічних концепцій виховання студентської молоді; застосуванням методів науково-педагогічного дослідження, адекватних його меті і завданням; використанням сучасних методів обробки результатів експерименту; поєднанням кількісного і якісного аналізів результатів експерименту, запровадженням їх у практику.

Отже, є всі підстави для висновку, що представлені у дисертації результати дослідно-експериментальної роботи переконливо доводять дієвість розроблених здобувачкою форм, методів, засобів екологічного виховання студентської молоді та педагогічних умов формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Таким чином, як свідчать результати аналізу змісту дисертаційної роботи, її автору вдалося в повній мірі досягти поставленої мети, довести висунуту гіпотезу і повністю розв'язати поставлені перед нею завдання.

Слід наголосити на тому, що основні результати дослідження досить повно розкриті у 17 (14 – одноосібних) публікаціях здобувачки та пройшли широку апробацію на наукових семінарах та конференціях різного рівня.

У свою чергу автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам і достатньо повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи, дає цілісне уявлення про проведене дослідження.

Оцінюючи позитивно виконане дослідження, його беззаперечною теоретичну і практичну значущість, слід відзначити окремі дискусійні положення і висловити деякі зауваження і побажання до змісту роботи:

1. Оскільки в дисертаційній роботі аналізуються освітньо-професійні програми підготовки майбутніх економістів, пропонується удосконалення змісту деяких навчальних дисциплін та обґрунтовується необхідність впровадження у навчальний процес авторського спецкурсу „Основи екології та економіки природокористування”, то доцільно було до об’єкта дослідження включити не лише процес екологічного виховання, а й процес екологічної освіти студентів у вищих навчальних закладах.

2. Робота лише виграла б, якби здобувачка більш ширше розглянула закордонний досвід вивчення проблеми підготовки майбутніх економістів у контексті формування їх екологічного світогляду.

3. Характеризуючи рівні сформованості екологічного світогляду студентів (С. 69-70), автор доводить, що високому рівню відповідає екоцентричний тип екологічного світогляду. Бажано було запропонувати власне трактування поняття „екоцентричний екологічний світогляд студентів” як ключової категорії дослідження.

4. На наш погляд, у дисертації недостатньо повно обґрунтовано (хоча загалом це зроблено – С. 130-133) засоби реалізації другої педагогічної умови (системна мотивація студентів-економістів на оволодіння екологічними цінностями для практичного застосування екологічних знань, умінь і навичок з охорони, збереження та відтворення природних ресурсів) формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей.

5. У процесі аналізу результатів формувального етапу експерименту варто було б відобразити отримані кількісно-якісні зміни сформованості екологічного світогляду студентів для кожної експериментальної групи окремо у порівнянні з єдиною контрольною групою. Це дало б змогу оцінити ступінь узгодженості результатів дослідження в експериментальних групах та додатково підтвердити його достовірність.

Разом з тим, вказані зауваження не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота виконана на високому науково-теоретичному і методичному рівні, містить різноплановий і ретельно опрацьований автором новий теоретичний і практичний матеріал у галузі теорії і методики екологічного виховання у вищих навчальних закладах.

Загальний висновок

На основі всебічного аналізу дисертаційного дослідження „Формування екологічного світогляду студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах” слід зазначити, що дисертація за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним й практичним значенням отриманих результатів відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 15 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Душечкіна Наталія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри біології Рівненського
державного гуманітарного університету

Сяська І.О.

